

1584 YILINDA KARAMANLICA ALFABE İLE YAZILMIŞ BİR İTİKATNAME

Fehmi DİNÇER

Türkçe tarihsel süreç içerisinde çeşitli alfabelerle yazılmıştır. Bu alfabelerden birisi de Anadolu'da yaşamış Karamanlıların grek harfleriyle yazdıkları Karamanlica olarak ifade edilen Karamanlica alfbedir. Bu alfabe ile yazılmış en önemli metinlerden birisi de Rum Patriği **Gennadius Scholarios'un Fatih Sultan Mehmet'e** sunduğu İtikadnamedir. Türk filolojisinin en önemli metinlerinden birisi olan itikatnamenin en önemli özelliklerinden biriside **Martinus Crusius** tarafından 1584 tarihinde yayınlanan latince, yunanca ve Karamanlica metinlerine ilaveten latin harfli Türkçe metninin de yayınlanmasıdır. Latin harfli bu metin **Bartholomeo Georgievits'in "De Turcarum Moribus"** adlı eserinden bizim yayınladığımız "**1553 tarihli ilk latin harfli türkçe metin**"den sonra yayınlanan ikinci latin harfli Türkçe metindir. Bu nedenlerle Türkoloji açısından tarihi bir değere haiz bir metindir. Bu özelliğine rağmen 1584 tarihli bu metin **Crusius'tan sonra Migne** tarafından 1866 tarihinde yayınlanmıştır. **Crusius** bu metni Türkçe olarak hem Karamanlica hem de latince alfabe ile yayınlamasına rağmen bu metin üzerinde bir değerlendirme yapılmamıştır.

Karamanlıcının tarihi:

Osmanlı Türkçesinin grek harfli karakterle yazılışının tarihi yüzyıllar öncesine uzanan bir süreçtir. Bu süreçte grek harfleri ile yazılan ve yayınlanan ilk Karamanlıca metin 1584 tarihinde yayınlanan rum patriği **Georgios Scholarios**'un İtikatnamesidir. Literatürde Gennadius İtikatnamesi tabir edilen bu itikatnamenin bu sürece ilk ivmesini verdiği söylenemez. Çünkü İtikatnamenin 1584'te yayınlanmasından sonra ikinci Karamanlıca yazılmış eseri ancak 1718 yılına tarihleyebiliyoruz. 1718 yılına yayınlanan **“Gülzar-ı İmanı Mesihî”** adlı kitap Karamanlıca (bazı bölümleri rumca) olarak yazılmıştır. Bu kitapta itikatnamenin takdimi **“İstanbul hakim ve faziletli Patriği olan Sholairos Kir. Gennadios'un babları Hristiyanların salih dininin beyanındadır.”** ifadesi ile 20 madde halinde Karamanlıca olarak yayınlanmıştır. Dolayısıyla XVI. yy.da Karamanlıca olarak yayınlanmış tek bir risale vardır. Karamanlıca eserlerdeki esas artış XVIII.yy.da başlamaktadır. XVIII.yy.ın ilk yarısında 2 kitap ikinci yarısında da 14 kitap yayınlanmıştır.

Anadoluda yaşayan karamanlı hristiyan Türklerinin Osmanlı Türkçesi metinlerini grek harfleri ile yazmalarının nedeni kısmen Anadolu ortodoksluğunun kadim geçmişinden gelen bu harflere olan alışkanlık ve dinsel gerekçelerden, kısmende arap harfleri ile yazmanın zorluklarının ötesinde grek harflerinin arapça

harflerinin transkripsiyonunda daha uygun bir alfabe olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak bunlardan da ötesi anadili Türkçe olan hristiyan bir cemaatin kendi meramını anlatmasında grek harflerini kullanması herhalde en uygun seçenek olsa gerekir.

Gennadius Scholarios'un yaşıamı:

Gennadius II (Georgios Kourtesios Scholarios (1400-1472)) muhtemelen 1400 yılında İstanbul'da doğdu. Bizans döneminin en önemli teologlarından hukukçularından ve felsefecilerinden birisiydi. Özellikle dönemin Aristoteles felsefesine dayanan Aquinum'lu Thomas felsefesinin (thomism) Bizanstaki son temsilcisi olarak İmparator VII. Ioannis Paleologos'un (1425-1448) yanında teoloji danışmanı ve imparatorluk mahkemesi hakimi olarak görev yaptığı dönemde Katolik ve Ortodoks kiliselerinin birleşmesi için Papa Eugenius IV'ün daveti üzerine yapılan Ferrara ve Floransa Konsilerinde (1439-1440) imparatora ve patrik Joasaph'a refakat etti. Ancak dönüşünde Bizans halk ve ruhbanının bu birleşmeye karşı aleyhdarlığını görünce fikrini değiştirerek Katolik (latin) karşıtı oldu. **Gennadius**'un bu konsillerde savunduğu Latin ve Doğu Kiliselerinin birleşme yanlısı görüşlerine rağmen daha sonra bu görüşlerinden vazgeçerek birleşme karşıtı bir görüşü savunması bir paradoks olarak görülsede kilise ile devletin ayrı ve özerk alanlara sahip olduğu görüşünü savunan thomist bir çizgide tutarlı

olduğu söylenebilir. Katolik karşıtlığı onu Müslümanlara karşı hala batının yardımını isteyen **VII.Ioannis Paleologos**'un halefi ve son Bizans İmparatoru **XI.Konstantin**'den (1448-1453) uzaklaştırdı. Bu nedenle 1448'de **Paleologos**'un ölümünden sonra Pantokrator Manastırında (günümüzün Zeyrek Camii) inzivaya çekildi. İhtimaldir ki burada rahip oldu ve adını Gennadius olarak değiştirdi.

Fatih İstanbul'u fethettiğinde Ortodoks Kilisesi Patrikliği makamı 2 yıldır boş bulunuyordu. Latin ve Ortodoks kiliselerinin birleşmesine karşı olanlar tarafından istenmeyen **III.Gregory** 1451 yılında İstanbul'u terketmişti. Padiřah rum cemaatine yeni patrik seçmelerini istediği zaman Bizans ruhbanı Katolik karşıtı bir siyaset sergileyen Gennadius'u kendi arzusu hilafına oy birliği ile Ocak 1454 tarihinde patriklik makamına seçildi. Takdis töreni ise Marmara Eređlisi (Heraklea) tarafından yapıldı. Bu görevinden 1457 (veya 1459) tarihinde istifa etti ve önce Aynaros'a sonrada Makedonya'da Serres'deki Prodromos manastırına çekildi ve burada 1472 yılında öldü.

Fatih Sultan Mehmet ve itikatnamenin yazılışı:

Muhtemelen 1455'in başlarında ya da belki 1456'nın baharında hangi durumda olursa olsun **Fatih Sultan Mehmet** İstanbul'u fethetmesinden 2 ila 3 yıl sonra yanında ki ulema ve udeba ile birlikte o zamanın patriği

hukuçu teolog ve felsefeci olan **Gennadius**'u ziyaret ederek Hristiyan dini üzerine kendisinden bilgiler almıştır. Bu ziyarette **Fatih** kendisinden dinlerini anlatan bir risale yazmasını istemiştir. Bunun üzerine **Gennadius** "Kuruluşun tek yolu hakkında" adlı bu risaleyi yunanca olarak yazmış ve bunu katip Mahmut Çelebi'nin babası Karaferyeli Kadı Ahmet Türkçeye tercüme etmiş ve padişaha sunulmuştur. Ancak **Fatih** bu risaleyi uzun ve muğlak bulmuş ve **Gennadius**'a risaleyi daha kısa bir şekilde yazarak kendisine göndermesini istemiştir. Bunun üzerine Patrik risaleyi yeniden yazmış ve Kadı Ahmet tekrar Osmanlı Türkçesi ve grek harfli Türkçeye (Karamanlıca) tercüme etmiş ve Padişaha sunulmuştur. İşte Gennadius İtikatnamesi olarak bilinen ve 20 bölüm halinde yazılan tarihi metin budur.

Fatih'in patrikle yaptığı görüşmeleri siyasi stratejisinin dışında sadece bir merak olarak yorumlamak mümkün değildir. Hristiyan ortodoks tebasının Papa'nın nüfuzuna girmesinin Osmanlı devletinin çıkarlarına uygun olmadığını görmüş ve bu nedenle de hristiyan batı ve doğunun birbirinden ayrılmasını stratejisinin temeli yapmıştı.

İtikatnamenin yazılışının tarihi:

Gennadius İtikatnamesinin yayınlanmasının da ilginç bir tarihi sözkonusudur. İtikatname yazılışından itibaren

yaklaşık 75 yıl pek bir yankı uyandırmadı. İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı hakimiyetinin Avrupa'ya genişlemesi katolik dünyasını kendi içine çekilmeye zorladı. Bu süreçte ortaya çıkan reform hareketi Hristiyan dünyasında yeni ve ikinci kopuş yarattı. **Luther**'in protestan hareketi Batı Avrupa'yı şiddetli bir şekilde sarstı. Aslında erken reformcuların hristiyan doktrinin de bir yenilik yapma niyetleri yoktu. Batı Avrupa Hristiyan Birliği ciddi tehdit altındaydı. 16.yy.da Avrupa uluslarının siyasetinin ana sorunu tam olarak "doğu sorunu"ydü. Bu süreçte gerek Protestanlık ve gerekse de Katolik güçler üstünlük için savaşıyorlardı. Bu durum onlar için aciliyet taşıyan bir sorundu. Hristiyan doğu protestan mı katolikmi olacaktı. Habsburg hakimiyeti altındaki Almanya'da yayılan protestanlık hümanizm felsefesine odaklanarak yoğun bir şekilde klasik filoloji ve felsefeye üzerinde çalışmalara başladılar. Eski latin ve yunanca kaynaklar üzerinde yoğun çalışmalar sürdürüyorlardı. Bu hümanist akımın merkezi durumunda olan Tübingen Üniversitesinin latin ve yunan filolojisi kürsüsünün hümanist lutherci profesörlerinden **Martin Crusius** (1526-1607) eski genç lutherci teoloji öğrencisi olan **Stefan Gerlach**'ı (1546-1612) (daha sonra da Salomon Schweigger'i (1551 - 1622)) Babıalide Osmanlı Devleti nezdine 1573 yılından beri Habsburgların elçisi olarak görev yapan **Baron David Ungnad von Sonnegk**'in yanında görevlendirdi. **Gerlach** protestanların İstanbul

delegasyonunda bulunurken hocası **Crusius** ile sürekli iletişim halinde bulunuyor ve mektuplaşıyorlardı. İlk gelişinde **Gerlach**, hocaları **Martin Crusius** ve **Jacop Andreae**'nin imzaları bulunan bir mektubu da Patrik Jeremiah II'ye vererek **Württemberg Luther Kilisesi** ile Patriklik arasında diyalog görüşmelerini de başlatmıştı. Diğer yandan bu görüşmelerin farkına varan Osmanlı yetkilileri özellikle bu protestanla iletişimde bulunan Büyük Kilisenin hatibi ve İncil'in mütercimi Ioannis **Zygomalas** ve patrikliğin birinci noteri oğlu **Theodosius Zygomalas**'ın(1544-1614) fitne çıkardıkları için bunlarla ilişkilerini kesmeye zorladı. Bunun sonucu olarak **Gerlach**'ın ardılı olarak İstanbul'da bulunan son alman protestan vaiz **Schweigger**'de İstanbul'dan ayrılmak zorunda kaldı. Ancak bütün bunlara rağmen **Crusius**'un öğrencileri aracılığı **Theodosius Zygomalas**'la başlattığı mektuplaşmalar devam etti. **Zygomalas**, **Crusius**'a 1453'ten beri Bizans tarihi ile ilgili (siyasi ve kilise) kaynaklar gönderdi. Bunlardan en önemlisi de **Zygomalas**'ın derlediği ve **Crusius**'un 1584'te yayınladığı yayınladığı Bizansın Patriklik Tarihi adlı eserdir. Melanchthon'un eski öğrencisi **Micheal Neander**'in (1525-1575) belirttiğine göre **Crusius**'a İstanbul'dan gönderilen turco-grek (Karamanlıca) mektuplar olduğu gibi İskit (Sycithian) ve antik-avam dilinde deyimler bulunan yunanca mektuplarda olduğunu belirtmektedir.

16.yy.ın son çeyreğindeki bu görüşmelerle (1578-1584 yılları arasında) ilgili mektup ve dökümanların çok büyük önemi vardır. Bu belgeler Protestan-Ortodoks diyalogunun ilk sistematik teolojik görüş değişimini göstermektedir. Ancak bütün bu görüşmelerde bir anlaşmaya varılamadığı gibi azda olsa bir uzlaşma umudu da doğmadı. Her iki tarafta da bir aldatıcı bir yanılgı ve şaşkınlık yarattı. Bu süreci yakından takip eden ve görüşmeleri izleyen Roma'nın eline Patrikliğin Protestanlara verdiği cevabın bir kopyası geçti. Hatta Papa Patriği de özel bir habercisi ile kutladı. Bunun üzerine Tübingenli lutherci protestanlar bu görüşmelerin belgelerini yayınlamak zorunda kaldılar.

İşte **Luther**'in başlattığı protestan hareketi itikatnamenin de tarih sahnesinde ortaya çıkmasına neden oldu. 75 yıllık bir sessizlikten sonra Augsburg İtikatnamesinin yayınladığı 1530'da lutherci hümanistlerden **Johannes Alexander Brassicanus** tarafından latince tercümesi ile birlikte rumca olarak Viyana'da basıldı. Ancak yayınlanmasının ilgili çevrelerde pek bir etkisi olmadı. Gennadius İtikatnamesinin esas etkisi daha çok yukarıda belirttiğim protestan-ortodoks diyalogu sonrası meydana geldi. **Martin Crusius** 1584 yılında kendisine **Zygomalas** ailesi (veya **Emmanuel Mataxas**) tarafından gönderilen metnin rumca aslı ve grek harfli Karamanlıca metnine ilaveten kendisinin yaptığı latince çevirisi ve Karamanlıca metnin latin harfli

Türkçe transkripsiyonunu da yaparak 1584 yılında **“Turcograeca”** adlı eserinde yayınladı. İtikatname daha sonra 1809 ve 1811 tarihlerinde **Joseph von Hammer** tarafından **Crusius**’un Karamanlıca ve latin harfli Türkçe metnini esas alarak yazdığı osmanlı Türkçesinin transkripsiyonunu latincesi ile birlikte yayınladı. **Hammer**’den sonra **İlminskiy**’de itikatnameyi yayınladı. **Jarques Paul Migne** ise 1866 yılında **“Patrologia”** adlı eserinde **Crusius**’un metnini çok küçük değişikliklerle tekrar yayınlamıştır.

İtikatnamenin şerhli yayını ise ilk yayınlayan ise macar Türkologlardan **Tibor Halasi Kun** 1936 yılında yayınladı. Bu yazının İngilizcesi ise 1992 yılında Chicago Üniversitesinin **Archivum Ottomanicum** dergisinde yayınlandı.

İtikatname metninin değerlendirilmesi:

Gennadius İtikatnamesi genelde hristiyanlığın ve özelde ortodoksluğun içeriğini açık ve anlaşılır bir şekilde özetlediği gibi hristiyan olmayanlar tarafından da şerh ve tefsirine gerek kalmadan idrak edilebilmesini sağlayan bir risaledir. Latin Kilisesi ile Bizans Ortodoks Kilisesi arasındaki ihtilafa girmeksizin kadim hristiyan doktrini çerçevesinde tanrı, teslis, İsa’nın kişiliğinin iki doğası, ruhun ölümsüzlüğü ve bedeninin dirilmesi konularını açıklamaktadır. Kronolojik olarak Ortodoks Kilisesinin en önemli ve ilk sembolik eserlerinden birisi olan bu

risalenin bir diğerk önemli boyutu hristiyan felsefesi ile Hristiyan teolojisi arasındaki bağılantıyı metaforlarla anlatarak risaleye didaktik bir özellik kazandırmaktadır. Yaşamı boyunca verimli bir yazar da olan Gennadius bu risalede son bizanslı bir thomist felsefeci ve teolog olarak akıl ve iman arasındaki ayırım ve aynı zamanda bunların zorunlu uzlaşmasını başka bir deyişle akıl ve vahiy arasındaki Thomasçı sentezi sergilemektedir. Saint Agustinus'un sistemleştirdiği Platon felsefesine dayanan Patristik Felsefe ile Aristoteles Felsefesine dayanan Skolastik Felsefeyi sistemleştiren Aquinum'lu Thomas Felsefesi arasındaki felsefi tartışmanın nihai formunun bir örneğini ve bir thomist olarak **Gennadius**'un düşüncelerinin izlerini bu risalede görebilmekteyiz.

Sonuç:

Bu tebliğimizde Osmanlı döneminin ilk Rum Patriği **Gennadius Scholarios**'un **Fatih Sultan Mehmet**'e sunduğu Gennadius İtikatnamesinin 1584 yılında **Martin Crusius** tarafından **Turcograeciae** adlı eserinde "Karamanlıca", "Türkçe" metinleri ile birlikte yayınladığı "ilk latin harfli metnini" de ekte veriyoruz. Hem itikadi ve hem de siyasi etkiler yaratmış olan bu metnin filolojik değeri ise şüphesiz çok büyüktür. 1584 yılında yazılmış bu itikatnamenin metninin Türkçenin üç ayrı alfabesi ile yazılmış nüshalarının bulunması karşılaştırmalı filoloji incelemeleri için çok önemli bir temel sağlayacaktır.

KAYNAKLAR:

Martinus Crusius, “Turcograeciae libri octo”, Basileae, 1584, s. 107-119.

Aurel Decei “Patrik II. Gennadios Scholarios’un Fatih Sultan Mehmet için yazdığı Ortodoks İtikatnamesinin Türkçe Metni” Fatih ve İstanbul I.C. 1.S. İstanbul 1953 s.99-116.

Ebüzziya Tevfik, “Akaid-i hristiyaniyye ve mübteni olduğu akanim-i selase hakkında Fatih devrine aid him bir vesika-i naşenide”, Mecmua-i Ebüzziya, XXX. Sene (1329), cüz 98 s. 623-630.

Fehmi Dinçer, “1553 tarihli Latin Harfli İlk Türkçe Metin 16.yüzyılda yazıldı” Milliyet, 29 Temmuz 2009 .
<http://blog.milliyet.com.tr/1553-tarihli-latin-harfli-ilk-turkce-metin/Blog/?BlogNo=193012>

Jarques Paul Migne, “Patrologiae Graeca”, CLX, 1866, s.334-351.

Tibor Halasi-Kun “Gennadios’ Turkish Confession of Faith”, Archivum Ottomanicum 12 (1987-1992) s.5-103.

Joseph de Hammer, “Textus colloquii patriarchae Gennadii cum Muhammede II, e pronunciatione corrupta graeca, historiae patriarchae a Martino Crusio traducta, in idioma turcicum restitutus”, Fundgruben des Orients, Wien, 1809, c.I, s.461 ve Wien, 1811, C.II, s.105-106, 164-166, 316-318, 470-473.

Ragıp Özdem, "Gennadios'un İtikatnamesi". Ülkü Halkevleri Dergisi, sene X (1938), sayı 60, Şubat 1938, s.529-540.

Johannes Alexander Brassicanus

Gerlach 1 Ocak 1578 - 3 Mart 1581

Emmanuel Malaxas

Gennadius İtikatnamesi:

I.

İtikadumuz bunun üzerindedür kim Allah varudur, haliki cümle mevcudattur kim yoktan var eyledi. Ne cisimdür ne cismanidür; haydur, akıl gibi ve hem akıldur; akla benzemez; kamil ve mükemmil. Alim, basit, kadim, bilanihaye. Alem içündedür ve dışındadır, lamekandur; her yerde hazırdu. İşbu zikir olunan sıfatlar Allah'a mahsustur. Bunlarla mahlukunda mümtaz olur, dahi neki bunlara benzer varısa.

II.

Yani alimdür ve halimdür, gerçektür; ve gerçek kendidür. Ne kadar haslet varsa mahlukunda taksim olunmuş mecmuusi ali mertebe ile kendi de mevcudur. İşbu zikrolunan hasletler mahlukunda da vardır. Zira kim mahlukuna dahi virür. Görmezmişün, kendi halim olduğu için mahlukunda dahi hilim vardır; alimdür, mahlukunda da ilmi vardır, sadıktur. Mahlukunda dahi sıdıktır. Dahi ne kim bunlara benzer varsa. İlla bu kadar vardır kim baride ol hasletler zatidür, mahlukuna andandur.

III.

Yani itikadumuz bunun üzerindedür kim baride üç sıfat vardır. Gayr sıfatların mebdei ve madeni gibidür. Ve bu üç sıfatla haydur, hayatı gayri mer'i ile. Alemi yaratmazdan öndün dahi. Ve alemi dahi bu üçile yaratdı. Ve alem içinde hareket ve sekenat bu üçiledür. Eyle olsa bu üç sıfata (üç mahiyet) (burası çizilmiştir) ve üç suret deyü tesmiye iderüz. Şunun için kim işbu sıfat ayırmaz ol bir hakikatını barinün. Bunun için işbu üç sıfatla bir Allahdur, üç değül.

IV.

Yani itikadumuz bunun üzerindedür kim bariden zahir olur nutuk ve iradet, netekim oddan hararet ve şule; eğerçikim odun hararet müteharrir ve şulesi vardır. Hem de mevcudiyile hararet ve şule gönderür. Biaynihi kainat yoğunken dahi nutku ve iradesi barinün kadimi evvel idi. (Burada bir iki cümle eksikler vardır) Ol üçü kim diriz: akıl ve nutuk ve iradet. Bu üçe biz Tanrı dirüz. Netekim Ademün canında akli ve nutuk akli ve iradet akli vardır. Öyle olsa ol üçü canun hakikatına nazar bir candur ve ilmi görü barinun nutkuna İlmullah ve Kudretullah ve İbnullah deyü tesmiye iderüz. Zira kim anlar barinun hakikatinde mütevellid oldu. Netekim Ademden doğana İbni Adem dirüz ve netekim Ademün fikrine ruhtan mütevellüd oldu; ve dahi giru İradetullah ve Ruhü Kudsi ve Muhabbetullah deyü tesmi ederüz ve dahi akla Eb diriz; zira kim akli kimiseden doğmadı. Nutuk ve iradet bundan doğar ve dahi eytüz kim barinün marifeti heman mahlukunun hakikatini bilmek için değüldür, belki kendinün hakikatını dahi yegrek bilür ve anlar, niteliksüz kendinün hakikatın taakkul ittiği için. Anın için nutku vardır ve ilmi vardır. Ol ilmi ile ebedi hakikatını anlar ve bilür. Zira heman ve dahi dirüz kim heman mahlukatını sever ve diler değüldür belki kendüni daha yigrek sever ve diler. Onun için nutku ve ruhi kudsi daim haktan gelir ve ebedi kendiyledür. O sebepten bariye bir Allah derüz.

V.

İtikadumuz şunun üzerinedür: bari nutkiyle ve ilmiyle ve kudretiyle alemleri yarattı ve hem ruhu kutsiyle kim kendünün ahseni ihtiyari ve muhabbetidür, anunla tahiyye ider ve hem kadirdür ve tahrik eder alem içinde. Herşey Allah'ta. Kendi hassasına göre ve dahi anın için inanırız kim ol vaktin kim Allah tebareke ve taala diledi kendünün kemali şefkatinden döndürmek için ademleri şeytan itmandan ve putperestlikten. Zira kim Beni İsrail kavmi barinün birliğüne ve Musa'nın kitabına itikat ederler ve inanırlardı. Anlardan gayri ademler kim yer yüzündeki var idi Allaha'a itikat itmezlerdi, belki mahlukuna taparlardı. Put bigi ay bigi gün gibi. Çok tanrıya taparlardı. Bir gerçek tanrıya tapmazlar idi. Şeytan mağlatası ile nefisleri havasına uyarlardı. Allah emrine imtisal idüb Musa kitabına inanmazlardı.

VI.

Anın için adem suretinde nutkule ve ruhi kudsi ile bunları irşad eyledi. Bundan ötürü nutku bari adem suretini kisveledi, adem gibi ademlerle müsahabede de, nutukla ve ilimle alemde irşad idüp fasid itikadlarını iptal eyleye, Allahun vahdaniyetine itikat ede(r)ler, İsa gösterdiği gibi. Ve hem adem bigi alemde amel edibu (edip) ilim ile irşadını tekmil eyleye. Ve hem öyle eyledi ve hem allah nutku ve kudreti birle kadir olup cemi alemleri ıslah ide kendi ihtiyari üzere. Zira mümkün değüldür kim bir kişi cemii alemleri haktın(an) yana döndüre. Öyle olduğu için ol padişahı alemleri ezel, kadiri kayyum nutku ile gerçeği kudsi mübarekde andı ve hem ol ruhi kudsi ile Havariyyunu münevver eyledi ve kuvvetlendirdi. Ol gerçeği cemi' alemlere anmak için. Ve hem ölümünden korkmayıp gerçeğin muhabbeti ve amirün emri muhabbetinden ötürü alemleri dalaletten kurtarmaktan ötürü. Ve dahi İsa gibi kendi ihtiyariyle, ademlik suretiyle öldüğü gibi ölmek için; mahlukatı Hazreti Bariye yetiştirmek için. Öyle itikad iderüz biz, ol bir Allah bu üçüyle hep(imizi) Ruh Kudüs ile irşad eyledi. (Burada bir cümle eksik.) Rabbümüz İsa kendü gerçek olduğu için itikad ederiz kim irşadı dahi gerçektir. Şakirtleri dahi anunla irşad eylediler. Dahi ahseni re'yile anlaruz. Biz dahi ilim kuvvetiyle.

VII.

Yani itikadumuz bunun üzerinedür kim Allah sözü ve ademlik anın gibi ademlik ki nutku barımız Allah sözü anı kisfeledi: İsadur. İsanun hayatı cismanisi adem hayatı veliler hayatı gibidür. Dahi Allah evin⁹ ve ilmi külli mucizeleri kuvveti ilahidür.

VIII.

Yani itikadumuz bunun üzerinedür kim bir adem şol canile ten kim bir şahsa nazir bir adem oldu. Biaynihi barının nutku tahlisi bir taraftan ve bir taraftan ruh ile cismi İsa ibni Meryem sureti İsa oldu ve nitekim cismi daim ademde iki hakikat idi her bir Allah idi hakikatli hakikatiyle birbirinden ayrı idi ne hod ol nutku ilahi cesedi İsa oldu anasır gibi ve ne hod can oldu ve ne hod İsanın kanı ve canı nutku ilahi oldu. Evet daim hemçün nutkı ilah nutkı ilahi ve ademlik ademlik. Ve dahi her nes(n)e kim baridedür ve andandur hakikati baridür. Zira kim baride arizi değıldür zatidür. Anın için barinin nutkı tahlisine bari der ve inanuruz zira bu nutkı bari İsa'da olduğu için İsa'ya tanrı ve adem dirüz. Adem tesmiye olundu ruh ile cesede nazar ismi Bariye tesmiye olundu barinün nutkı tahlisine nazar.

IX.

Yani itikadumuz bunun üzerinedür kim nutkı bari idi İsa idi ve dünyada idi ve gökte idi ve yerde idi ve baride idi ve bari atasında idi. Zira nutkı bari lamekandur. Nitekim bunu doğuran bari lamekandur, kudreti dahi lamekandır. İlla bu kadar vardır kim baride ayrıksı cihetledür ve İsa'da ayrıksı ve alemde ayrıksı cihetledür.

X.

Yani itikadumuz bunun üzerinedür kim şu vakti ki(m) bari kemali hilminden ve bahşayışinden mahlukatından birine ata ide, bu atadan kendü için noksan gelmez, belki dahi kemal bulur. Zira kim mahlukundaki kemalden kendi azameti zahir olur. Ol mikdar Allah'ın ilmi ve kemali zahir olur. Ve dahi bunun için kim Allahun şefkatini ve muhabbeti ademlere ve gayrı ademlere gönderdiğinden dahi ziyade oldu. Ol nutku bari cem'i kemaliyle İsa'ya geldiği için bundan öndün gelen peygamberlere ala kadri meratib geldiğinde hasıl olandan. İsa'ya gelicek, mahlukundan şefkatullah ve muhabbetullah dahi ziyade oldu.

XI.

Yani itikadumuz bunun üzerinedür. İsa çarmıh oldu ve öldü kendi ihtiyariyle çok türlü faidelerden ötürü. İş bunlar ademliğe nazardır. Yani barinün sözü ne cürm ile ölür ve ne ölür ne girü hayat bulur. Evet kendi ihyayı mevat itti, hem kendi kisvelediği cismi ihya ittiği gibi ve hem girü hayat bulduktan so(n)ra göğe su'ud eyledi geri yere enüp hakim o(l)sa gerek.

XII.

Yani itikadumuz bunun üzerinedür kim ademlerin ruhu ölmez. Zira anların tenleri geri hayat bulacaktır hayatı ebedi ile zahmetsüz münevver hafif yimeden içmeden

beri olalar ve kisveden filcümle nefsanî arzularından beri olalar. Şol ervah kim hayrî ameller kılmişlar idi ve itikatlarında hâlel olmamışdı anlar Cennete girerler. Şunlar kim günah işledi ve günahlarında musîr oldular ısrarı üzre geldiler anlar madenî olacaktır. Cennet gökte ve cehennem yerde. Ve veliler oldur kim bundan taklit ile bildikleri esrarullahı anda muayene (ile) göreler.

XIII.

Yani nutkı bari cesedi İsa'yı kisvelediğine hikmet nedür diyü istifsar olursa muhkem cevaba kadiriz. Ol cevaplardan gayri yedi türlü hüccetimiz vardır kim bu dinün hakikatine şahittür.

XIV.

Yani evvelki hüccet oldur ki Beni İsrail kavmi peygamberleri kim biz de anları tasdiklerüz İsa için her ne kim işledi ve kendine vaki' olduğu cem'isini didiler ve şakirdleri kim Havariyyundur anlar işlediğin ve onlara vaki' olanın ulu tazimat ile İsa'nun menakıbın biz didiğümüz gibi şahadet kıldılar şahadet(leri) gerçeği dinin istiftar olunursa cevaba kadiriz.

XV.

Yani ikinci hüccet oldur kim ne kadar dinimize müteallik kitaplarımız varsa birbirine muhalif değil. Zira kim me'hazları bir idi kim bari idi. Eğer öyle olmaya idi birbirine muhalif ola idi.

XVI.

Yani üçüncü hüccet oldur kim işbu din yeni ve aceb din idi. Rağbet ve muhabbet birle ol putperestler ve ateşperestler her yerde kabul eylediler. Çok zahmet ve çok meşakkat çiğiben; hemen cahilleri bu dine iman getirmede, belki alimleri ve akıllıları dahi yeğrek itikat eylediler. Bununla ol batıl din fasid oldu.

XVII.

Dördüncü hüccet oldur. Bu din içinde vecihten muhalif ne(s)ne yoktur mübtedai nefsanî değildir mübtedaida ruhanidür, bir tariki müstakimdür kim ruhlarımızı muhabetullah ve hayatı ebediyye iletür.

XVIII.

Yani beşinci hüccet oldur kim şunlar kim işbu dini kabul kıldılar, bunun üzerine t(s)abit oldular ve hayrî amel işlediler, mertebe hasıl kıldılar, hem çok mucizeler işlediler, İsa adıyla. Bu böyle olmazdı eğer bu din hak olmayaydı.

XIX.

Yani altıncı hüccet oldur her kimse kim işbu dinin aleyhisine masluh ola cevaba kadiriz.

XX.

Yani yedinci hüccet oldur. Üçyüzonsekiz yıl işbu dinin iptaline mukatele ile muharebe ile mücadele ile ol zamanun padişahları kim çok tanrıya ve putlara taparlardı mesluh olup iptal idemediler belki kuvvet buldu alemde ta şimdiye değin. Eğer Allahun rızası öyle olmayaydı böyle olmaz idi.

Yani öyle diriz biz dinimiz babında ihtisar idiben (idüb).

Temmet tamam oldu.

Gennadius itikatnamesi (Karamanlıca):

I.

ιχτικατουμοϋς μπουνοϋν οϋζεριτέτουρ κιμ ἀλάχ βάρουτρ, χαλικι τζούμλε μεβτζουδάτουρ κιμ γιοκτάν βάρ ἐηλετι. νὲ τζισμίτρ νὲ τζισμανίτρ; χέητρ, ἄκιλ κιτι βὲ χέμ ἄκιλτρ; ἀκλὲ μπενιζεμὲς; κεαμίλ βὲ μουκεμίλ. Ἀλίμ, μπασίτ, κατίμ, μπίλα νιχαγὲ. ἀλὲμ ιτζιντέτρ βὲ τανιστέτρ, λαμεκιάντουρ; ἔρ γερτὲ χατ(ζ)ίρτρ. ἴσιμποϋ δ(ζ)ίκιρ οϋλουνὰν σίφετλὲρ ἀλάχα μακ(χ)ξ(σ)ούστρ. μπουναρονϋλα μαχλουκουντὲ μουτζαζ ὀλοϋρ, ταχι νέκι μπουναρὰ μπενιζερ βάρισα.

II.

Γιάνι ἀλίμτρ βὲ χελίμτρ γκεριτζέκτουρ; βὲ γγεριτζέκ γκεντίτουρ. νεκατὰρ χασλέτ βάρισα μαχλουκουντὲ ταξιμ ουλουνμίσι μετζιμούουσι ἀλί μερτεμπέηλε γκεντιτέ μεβτζεδρ. ἴσιμπου δίκιρ ὀλουνὰν χασλετλὲρ μαχλοκουντάτε βάρουτρ. ζήρα κιμ μαχλουκουνὲ ταχι βιροϋρ. Γκιουρουμεμισιν, γκεντοϋ χελίμ ὀλτουγούτζιν μαχλοκουντὲ ταχι χίλιμ βάρουτρ, ἀλίμτρ μαχλουκουντάτα ἔλμι βάριτρ σατικτρ. μαχλουκουντὰ ταχι σίτικι βάρουτρ. ταχι νέκιμ μπουναρα μπενιζερ βάρισα. ἴλα μπουκατὲρ βάρουδρ κιμ μπαριτέ ὀλ χασλετλὲρ δατίτρ, μαχλουκινὲ ἀνάτντρ.

III.

Γιάνι ἰχτικατουμούς μπουνοϋν οϋζεριτέτρ κιμ μπαριτέ οϋτζι σιφάτ βάρουτρ. γάηρι σιαφτλαρονν μεπιτη βὲ ματενι κιπίτρ. βὲ μποϋ οϋτζι σιφέτλε χέίτρ, χαγιατή γαηρι μέρήιλε. ἀλεμι γιαρατίμαστάν ὄντοϋν ταχι. βὲ ἀλεμι ταχι μπσ οϋτζιλε γιαρατι. βὲ ἀλέμ ιτζιντέ χερεκιάτ βὲ σεκιανάτ μποϋ οϋτζίλετρ. ἐηλὲ ὀσὰ μποϋ οϋτζι σιφατά (οϋτζι μαχιγέτ) βὲ στζι σουρέτ τεγίουρ τεσμιὲ ἰτέρους. σονούτζουν κιμ ἴσιμπσ σιφέτ ἀηρμάς ὀλ πῖρ χακῖκατινι μπαρινοϋν. μπσνούντζουν ἴσιμποϋ οϋτζι σιφάτλα μπῖρ ἀλάχτουρ, οϋτζι τεγιούλ.

IV.

Γιάνι ἰχτικατουμούς μπουνοϋν οϋζεριτέτρ κιμ μπαριτέν δαχίρ ὀλοϋρ νούτκου βὲ ἰραδέτ, νετέκιμ ὀτάν χαραρέτ βὲ σοχλὲ εγέρτζικιμ ὀτοϋν χαραρέτ μουτεχερίρ βὲ

σοχλεσί βάριτρ. χέμτε μεβιτζούηλε χαραρέτ βέ σοχλε γκιοντερούν. μπιανιχί γκιαηνάτ γιόγγουκεν ταχί νούτκου βέ ιραδέτ μπαρινούν κατιμί έυαλίητι. όλ ούτζι κίμ τίρις;α άκιλ βέ νότκου βέ ιραδέττρ. μπου ούτζέ μπίς τααρή τέρις. νέτεκιμ άτεμιν τζανιτέν άκιλ βέ νούτκου άκλι βέ ιραδέτ άκλι βάριτουρ. έηλε όσα όλ ούτζι τζανούν χακίκατινέ ναδάρ μπίρ τζάντρ βέ έχμι γκουροϋ μπαρινούν νούτκουνέ έλμουλάχ βέ κουτρετουλάχ βέ ίπνιλάχ τεγιοϋ τεσμιέ ίτέρους. ζήρα κίμ άνλάρ μπαρινούν χακίκατιντέ μουτεβελλίτ (sic.) όλτί νέτεκιμ άτεμτέν τογανά ίπνι άτέμ τέρις βέ νετέκιμ άτεμουν φικρινέ ρσχτέν μουτεβελήτ όλτί; βέ ταχί γκορι ίρατετδλαχ (sic.) βέ ρούχ κούτζου βέ μεχεμπετουλάχ τεγιοϋ τεσμί έτέρους βέ ταχί άκλέ έπ τίρις; ζήρα κίμ άκλι κιμίσετεν τόγματι. νούτκου βέ ιραδέτ μπουντάν τογάρ βέ ταχί έητρους (sic.) κίμ μπαρινούν μαριφετή άμάν μαχλουκουνούν χακίκατινι μπιμιέγιτζιν τεγιούλτρ. πέλκι γκιντινούν χακίκατιν ταχί γεκρέκ μπιλτρ, βέ άνλάρ νετελικξούς γκεντινούν χακίκετούν ταακούλ ίτιγίτζουν άνούν ούτζούν νούνκι βάριτρ βέ ίμι βάριτουρ. όλ ίμιλε έπετι χακίκετούν άνλάρ βέ μπιλτρ. ζήρα άμάν βέ ταχί τίρις κίμ χαμάν μαχλουκουνί σεβέρ βέ τιτέρ τεγιούλτρ. μπέλκι γκεντιη ταχί γιγρέκ σεβέρ βέ τιτέρ. άνούνουτζιν νούτκου βέ ρούχι κούτζου τάημ χακτάν γκελτρ βέ έμπετί γκεντιηλέτρ. ό σεμπεπτέν μαριέ μπιρ άλάχ τέρις.

V.

ίχτικατουμούς σονούν ούζεριτέτρ: μπαρι νούτικιλε βέ ίμιλε βέ κουτρέτιλε άλεμι γιαρατί βέ χέμ ρούχ κούτσιλε κίμ γγεντουνούν άχσένη ίχτιγιαρή βέ μουχαμπετίτουρ, άνούνηλε τεχηγέ ίτερ βέ χέμ κατιρούρ βέ τεχρικ ίτέρ άλέμ ίτζιντέ. χέρ σεή άλαγιτέ. γγεντί χασασινέ γγιορέ βέ ταχί άνούνιτζοκα ήνανούρους κίμ όλ βάκτιν κίμ άλάχ ταμπάρεκε βέ ταάλα τιλετί γγεντινούν κεαμάλ σευκατιντέν τοντρμέγιτζιν άτεμλερι σεητάν ήτμαηντέν βέ μπουτ περεσληκτέν. ζήρα κίμ μπέν ίσραήλ καβμί μπαρινούν μπιρλιγινέ βέ μουσανούν κιταπινέ ίχτικάτ ίτερλέρ βέ ήνανουρλάριτι. άνλαρτάν γάηρι άτέμλερ κίμ γέρ γιοζουντέ κι βάριτι. Άλαχά ίχτικάτ ίμεσλέριτι, μπέλκι μαχλουκινέ ταπαρλάριτι. μπουτ μπιγί άη μπιγί γκιούν γκίμπι. τζόκ τααριγέ ταπαρλάριτι. μπιρ γκεριτζέκ τααριγέ ταπμασλάριτι. σεητάν μαγλατασίειλα νευσλερι χαβασινέ ούγιαρλάριτι. άλάχ έμρινέ ίμιθάλ ίτsp μουσά κιταπινέ ίνανμασλάριτι.

VI.

Άνούνουτζιν άτέμ σουρετιντέ νούτκουλε βέ ρούχι κούτζιλε (sic.) μπουναρι ίρσιάτ έηλετί. μπουντάν ότουρι νούτκου μπαρι άτέμ σουρετίν κισφελετί, άτέμ κιμπί άττεμλέριλε μουσαχιμπέτ έτέ νούτκουλε βέ ίμιλε άλεμτέ ίρσάτ ίτούπ φασίτ ίχτικατλερινι ίπτάλ έηλεέ άλάχιν βεχτανιγεντινέ ίχτικάτ έτελερ, ισά γγιορσετιγί κιμπι. βέ χέμ άτέμ μπιγί άλέμτέ άμέλ έτίπου έλμιλε ίρσατινι τεκμίλ έηλεέ βέ χέμ έηλε έηλετι. βέ χέμ άλάχ νούτκι βέ κστρετι μπιρλε κατιρ όλούπ τζεμι άλεμι ισλάχ ίτέ γγεντί ίχτιγιαρή ούζερε. ζήρα μουκίν τεγίλτιρ κίμ μπιρ κισί τζεμι άλέμι χάκτιν γιανά τοντουρέ. έηλε όλτίγιτζιν όλ μπατισάχ άλεμι έζέλ, κατίρ καγούμ νούτκουηλε γκέρτζικι κούτζου μουμπαρεκτέ άντί βέ έμ όλ ρούχι χούτσιλε χαβαριγουνί μουνεβέρ έηλετί βέ γκουβετλετιρτή. όλ κεριτζεγι τζεμι άλεμέ άνουμάγιτζιν. βέ χέμ

όλουμουντέν κόρκιμαίπ (sic.) γγεριτζεγοῦν μουχαμπετι βέ άμιροῦν έμρι μεχεμπετιτέν όττρι βέ άλεμι δαλαλετέν γκουρταμακτάν ότουρί. βέ ταχι ισά κιμπι γγεντί ιχτιαρίηλε, άτέμλικ σουρετίηλε όλτουγι γκιπι όλμάγιτζιν; μαχλσκατί χαδρετι ήμπαριέ γκετίστιρμέγιτζουν. έηλε ιχτικát έτέρους μπίς, όλ μπίρ άλάχ μποῦ οὔτζιλε έπ ήπνι ρούχ κουτούσσιλε ιρσιát έηλετί. ραμπουμούς ισά γγεντοῦ γκεριτζέκ όλτίγιτζιν ιχτικát έτέρις κιμ ιρσάτι ταχι γγεριτζέκτρ. σαγιρτλερι ταχι άνοῦνλε ιρσιát έηλετιλέρ. ταχι ασανι (sic.) ράκλε άνλάρους. μπίς ταχι ήμι κουβετίηλε.

VII.

Γιάνι ιχτικατουμούς μπουνοῦν οὔζεριτέτουρ κιμ άλάχ σοζ ι βέ άτεμλικ ανοῦν κιμπι άττεμλικ κι νούτκου μπαρουμούς άλάχ σοζι άνι κισφελεντι: έσάτουρ. έσανοῦν χαγετί τζισμανισι άτέμ χαγιατί βελιλέρ χαγιατί κιμπίτρ. ταχι άλά(χ) εβιν9 βέ ήμι γκουλι βέ μεβτζισλερι γκουβέτι ιλαχίτουρ.

VIII.

Γιάνι ιχτικατουμούς μπουνοῦν οὔζεριτέτουρ κιμ μπίρ άτέμ σόλ τζάνιλε τέν κιμ μπίρ σαχσέ νασίρ μπίρ άτέμ όλτί. μπαηιχι μπαρινοῦν νούτκου ταχλησι μπίρ ταραφτάν βέ μπίρ ταραφτάν ρούχιλε τζισμί, έσά ήπνι μεργέμ σουρετί ισά ολτι βέ νετέκιμ τζισμι τάημ άτεμετέ ικι χακικάτητι, έρ μπιρι άλαχητι, χακίκατλι χακικάτιλε μπίρ μπιριντιέν άηριήτι, νεχόδ όλ νούτκου ιλαχι τζεσέτι ισά όλτι, άνασιρ κιμπι βέ νεχόδ τζάν όλτι βέ νεχόδ ισανίν κανι βέ τζανι νούτκι ιλαχι όλτι. έβέτ τάημ έμτζοῦν νούτκου ιλαχι νούτκου ιλαχι βέ άτεμλικ άτεμλικ. Βέ ταχι έρ νέσε κιμ μπαριτέτουρ βέ άντάντρ, χακικάτ μπαρίτρ. ζήρα κιμ μπαριτέ άριδι τεγίλτρ; ζατίτρ. άνούνουτζιν μπαρινοῦν νούτκι ταχλισινέ μπαρι τέρους βέ ινανούρους; ζήρα μποῦ νούτκου μπαρι ισάτε όλτούγουτζουν έσαέ τααρι βέ άτέμ τέρις άτέμ τεσμιέ όλουντι ρούχιλε τζεσετέ ναδάρ; ήσμι μπαριέ τεσμιέ όλουντι, μπαρινοῦν νούτκι ταχλησινέ ναδάρ.

IX.

Γιάνι ιχτικατουμούς μπουνοῦν οὔζεριτέτρ κιμ νούτκι μπαρι έσάητι βέ τουνιατέειτι βέ γγιογτέητι βέ γερτέητι βέ μπαριτέητι βέ μπαρι άτασιντάητι. ζήρα νούτκου μπαρι λιαμεκιάντρ. νετέκιμ μπουνοῦ τογουράν μπαρι λιαμεκινάτουρ, κουτρετι ταχι λιαμεκιαντρ. ήλα μποῦκατάρ βάριτουρ κιμ μπαριτέ άηριξι τζίχετιλέτρ βέ ισάτε άηριξι βέ άλεμετέ άηριξι τζίχετιλέτουρ.

X.

Γιάνι ιχτικατουμούς μπουνοῦν οὔζεριτέτουρ κιμ σό βάκτι κι μπαρι κεαμάλι χιλμιντέν βέ μπαξασησιντέν μαχλουκουντέν μπιρινέ άτα είτε μποῦ άτατέν γκεντι ήτζινοζάν γκελιμες μπέλκι ταχι κεαμάλ μπουλούρ. ζήρα κιμ μαχλουκουνταγι κεαμαλτέν γκεντι άδαμετι δαχιρ όλούρ. Όλ μικτάρ άλάχοῦν ήμι βέ κεαμαλι δαχιρ όλούρ. βέ ταχι μπουνοῦντζουν κιμ άλάχοῦν σευκατινι βέ μεχεμπετι άτεμλερε βέ γάηρι άτεμλερέ γκιοντερτουγουντέν ταχι ζιγιατέ όλτι όλ νούτκι μπαρι τζεμι γκαμαλίηλε έσαέ κελτίγιτζουν μπουντάν όντοῦν γκελέν μεγαμπερλερέ άλεκάτρι

μερατίπ γκελιγιτέ χασίλ όλαντάν έσαέ κελιτζέκ μαχλουκουντέ σευκατουλάχ βέ μεχεμπετούλάχ ταχί (sic.) ζιατέ όλτι.

XI.

Γιάνι ιχτικατουμούς μπουνοϋν ουζεριτέτουρ. έσα τζαρμίχ όλτι βέ ουλί γκεντι ιχτιαρίηλε τζόκ τουρλί φαητελερτέν όλουρι. ίσιμπουνάρ άτεμλιγιέ ναδάρτουρ. Γιάνι μπαρινούν σοζί νέ τζούρμιλε όλουρ βέ νέ ουλούρ. βέ νέ γκιροϋ χαγιάτ μπουλουρ. έβέτ γκεντου έχγιάη μεβάτ ιτί χέμ γκεντου κισφελειγι τζισμί ιχγια έτιγί κιμπί βέ χέμ γκουροϋ χαγιάτ μπουλτουκτάν σορα γκογέ σοούτ έηλετί. γκερί γερέ ένουπ χακίμ όσα γκερέκ.

XII.

Γιάνι ιχτικατουμούς μπουνοϋν ουζεριτετουρ κιμ άτεμλεροϋν ρούχι όλμες. ζήρα άνλαροϋν τευλερί γκερί χαγιάτ μπουλισάτρ; χαγιάτι έμπετήηλε ζαχμετζούς, μουνεβέρ, χαβιβ, γίμετέν, ιτζιμετέν μπερί όλαλάρ βέ γκισφετέν φίλτζούμλε νευσανί άρζουλερτέν μπερί όλαλάρ. σόλ έρβάχ κιμ χάηρι άμελέρ γκιλμισάριτι βέ ιχτικατλέριτε χαλέλ όλμαμισίτι, άνλαρ τζενετέ γκιρελέρ. σουνάρ κιμ γκουνάχ ισετί βέ γκουναχλαριντέ μουσίρ όλτίλαρ, ίσραρί ουσρε γκετιλέρ άναρ ματενί όλαλάρ. τζενέτ γκιογτέ βέ τζεχενέμ γερτέ. βέ βελιέρ όλτουρ κιμ μπουντά τακλίτιλε μπιλτικλερι έσραρουλαχί άντά μοαγενέ γκίορελέρ.

XIII.

Γιάνι νούτκι μπαρί τζεσέτι έσαή κισφελειγινέ χεκιμέτ νέτουρ τιγίου ισιφθάρ όλουνούρσα (sic.) μοχκεμ τζουαμπέ χαδίρίς όλ τζοαπλερτέν γάηρι γετί τουρλί χοτζέτημεις βάρτρσ κιμ μποϋ τινιν χακίκατινέ σαχίτουρ.

XIV.

Γιάνι έβελκι χοτζέτ όλτουρκι μπενί ίσραηίλ καβουμί μεγαμπερλερι κιμ μπίστε άνλάρι τασικλέρους, έσάητζιν έρ νέκιμ ίσλετί βέ γκεντιέ βακί όλτιγοϋν τζεμίησι τιτιλέρ βέ σαγιρτλερι κιμ χαβαριγοϋντρ άνλάρ ίσλετίγιν βέ όνλαρά βακέ όλάνιν ουλί ταδιμάτιλε έσαήν μενακιμπιν μπίς τιτιγομής κιμπί σαχατίτ κιτλάρ, σαχατετλερι κεριτζεγι τινιν ισιφθάρ όλουνούρσα τζουαμπέ κατ ίρις.

XV.

Γιάνι ικιντζι χοτζέτ όλτουρ κιμ νέκατάρ τίνουμιζέ μουταλικ κιταπλαρουμούσ βάρισα πιρί πιρινέ μουχαλίφ τεγίουλ. ζήρα κιμ μαχασδαρί μπίριτι κιμ μπαρίητι. έγέρ όηλέ όλμαγιάητι πιρί πιρινέ μουχαλίφ όλάητι.

XVI.

Γιάνι ουτζιντζι χοτζέτ όλτουρ κιμ ίσιμποϋ τίν γενί βέ άτζέπ τίνητι. ραγμπέτ βέ μεχαμπέτ μπίριλε όλ μπούτ μπερεσλέρ βέ άτέσι μπερεσλέρ έρ γερτέ καμποϋλ έηλετιλέρ. τζόκ ζαχιμέτ βέ τζόκ μεσιακάτ τζιγγίμπεν; χαμάν τζαχλερι μποϋ τινέ

ιμάν γκετίρμετι, πέλκι άλίμλερι βέ άκλιλερι ταχι γεγρέκ ιχτικάτ έηλετιλέρ.
μπουνοϋνλε όλ μπατίλ τίν φασίτ όλτί.

XVII.

Τορτιντζι χοτζέτ όλτρ μπου τίν ιτζιντε βετζιχτέν μουχαλίφ νέσε γιόκοτουρ
μουπαδάν νευσανί τεγίλτουρ μουπαδάν ρούχανίτουρ, μπίρ ταρίκ μουσακιμίτουρ
κιμ ρούχλεριμιζί μεχεμπετουλάχ βέ χαγιατ έμπετιγιέ ιλτρ.

XVIII.

Γιάνι μπεσιντζί χοτζέτ όλτουρ κιμ σονλαρ κιμ ίσιμποϋ τινί καμποϋλ κιλτιλάρ,
μπουνοϋν οϋζερινέ θαπίτ όλτιλάρ βέ χάηρ άμελ ίσλετιλέρ, μερτεμπέ χασιλ
κιλτιλάρ, χέμ τζόκ μουετζισλερ ίσλετιλέρ, ίσα άτήηλα. μπου μποηλέ όλμάζητι έγέρ
μπου τίν χάκ όλμαγιαγιτι.

XIX.

Γιάνι άλιτιτζί χοτζέτ όλτουρ έρ κίμισε κιμ ίσιμποϋ τινιν άλεηχισινέ μασλούχ όλα,
τζουαμπέ κατίρις.

XX.

Γιάνι γετιντζί χοτζέτ όλτρ. οϋτζου γιους όν σεκίς γιλ ίσιμποϋ τινιν ιπταλινε
μουκαταλέηλε μουχαρεμπέηλε μουτζατελέηλε όλ ζαμανοϋν μπατισαχλαρι κιμ τζόκ
τακριά βέ πουτλαρά ταπαρλάριτι μεσλούχ όλσπ ιπταλ ιτέμετίλερ. (sic.) μπέλκι
κουβέτ μπουλτί άλεμτέ τά σιντιέτην. έγέρ άλάχοϋν ριδασι όηλε όλμαγιαγιτι
μποηλέ όλουμάστι.

Γιάνι έηλέ τίρις μπίς τινιμοϋς μπαμπιντέ ιχτισάρ ιτίπεν.

Τέμετ ταμάμ όλτί.

Gennadius itikatnamesi(latin harfli-1584):

I.

Ichticatumus bunun uzerindetur kim alach barutur, chaliki tzcumle mestzudatur kim
gioctan bar ecleti. Ne tzesmitur ne tzisinanitur; cheitur, akil kibi be chem akiltur;
akle benizemas; keamil be mukemil. Alim, basit, catim, bilalichage. Alem itzindetur
be tanistetur, lamekiandur; er gerte chatirtur. Isibu diker uleam siphetler alacha
maszustur. Bunarinla machlucunde mutzaz olur, tachi ne ki bunara benizer barisa.

II.

Giani alimtur be chelimtur, gkeritzectur; be gkeritzek gkenditur. (Ne)ctar chailet barisa machlucunde l(t)axim (h)olunmisi metzimuusi ali mertebe ile gkendite mestzutur. İsbu dikir olunan chasterler machlucundate barutur. Zira kim machlucune tachi birur. Gkiorumesmisin, gkendu chelim olthugutzin machlocunde tachi chilim barutur; alibeur, machlucundata elmi baritur, satictur. Machlucun dachi sitki barutur. Tachi ne kim bunara benizer barisa. İla bu cater barutur kim bariter ol chaslatler l(z)atitur machlukine andatur.

III.

Ginai (Ich)ticatumus bunun uzerindetur kim barate utzi siphata barutur. Gairi siphatarun meptij be manteni kipitur. Be bu utzi siphette cheitur, chagiati gairi meri gile. Alami giarastastan ontun tachi. Be alemi tachi bu utzile giarati. Be alem itzinte cherekiat be sekianat bu utziletur. Eile hosa bu utzi siphata be utzi suret tegiu tesmie. Sonuntzun kim isiblu sipheta airmas ol pir chakicatini barinun. Bunundzur isibu utzi sipharla bir alachtur, utzi tegiul.

IV.

Giani ichticatumus bunun uzerindetur kim barigen diachir olur nutcu be iradet, netekim hotan chararet be sochle; egerkitzim hotun chararet mutecheri o be sochlesi baritur. Chemte mebitzucle chararet be sochle gkionterun. Bianichi gkiatinat gioguken dachi noutcu be iradet barinun catimi eualiiti. Ol utzi kim tiris akıl be notcu be iradettur. Bu utze bir taari teris. Netekim atemin tzaniden acili be nutku acili be iradet acili baritur. Eile osa ol utzi tzanun chakicatine nadar bir tzanizur be achmi gcuru barinun nutcune helmulach be ecuntetulac be ipnilach tegiu tesmiye iterun. Zira kim anlar barinun chakicatinde monteselit oldi. Netekim atemun phikirine rhucten mutes(b)elit oldi; be tachi gkuri iratetulach be rhuch (c)utzu be mechembetulach tegiu tesmi eterur be tachi acile hep tiris; zira kim encli kimeseten togmati. Nutcu be iradet buntan doğar. Be tachi em turus kim ba(t)rinun chakicatini bilime gitziinde giultur, belki gkimtinun chaikatin tachi geirec bilur be anlar, neteliczus gkentinun chakacatunda acul itigitzun. Anun utzun nuntki baritur be ilmi baritur. Ol ilm ile ebenti chaciketun anlar be bilur. Zira aman be tachi tiris kim chaman machlucuni seber be tiler tegioltur. Beki gkentij tachi gigrec seber be tiler. Anunutzin nutcu be rhuchi (c)utzu taim chaitan gkelur be ebendi gkektiletur. Ho seupten barie bir alach teria.

V.

Ichticatis sonun uzerindetur: bari nutkile be ilmila be cutretile alemi giariti be chem ruch cutsile kim gkentonun achseni ichtigiari be muchampetitür, anun ile techige iter be chem catirur be techric iter alem itziinde. Chersee alachite. Ggendi chasasne ggioru be tachi anundi tzoca inanurus kim ol vaktin kil(m) alach tambareke be taala tilepi gkendtinun keamal senkatinden (ton)turmegitzin atemleri seitam itmainden be butpereslikten. Zira kim barinun birlilige ve musa'nun kitapine echtikat iterler be inanurlariti. Anlartan gairi atemler kim ger giuzunteki variti. Alacha ichtikat itemsleriti, mbelki machlukine taparlariti. But bigi ai bigi gkiun gkipi. Tzoi taarige taparlariti. Bir gkeritzek tarige tapcaslariti. Seitam malatasilta nesileri chabaine ugiarlariti. Alach emrine imtithal itup musa kitapine inanmaslariti.

VI.

Anunutzin atem suretinte nutcule be ruchi cutzile bunari irsiat ecleti. buntan hoturi nutcu bari atem suretin kispheletin, atem kimbi atemlerile musachimber ete nutcule be ilmile alemte irsat itup phasit ichtikatlerini iptal eile, alachin bechtanilegine niticat eteler. İsa ggiorstetigi kimbi. Be chem atem bigi alemte amel etip elmile irsatini tecmil eilee be che eile eileti be chem alach nutki be cutretim birle catir olup tzemi alemi islach ite ggenti ictigiari uzere. Zira monkin tegiltir bir kisi tzemi alemi chactin giana tonture. Eile oltigitzin ol batisach alemi ezel, catir cagum nutcule gkertziki kontzu mubarecte andi be em ol rhuchi t(k)utsile chabariguni muneber eileti be gcubetletirti. Ol kerhitzegi tzemi aleme anumegitzen. Be chem alumuten corumair ggeritzegun muchambeti be amirun emri mechembetiten oturi be alemi dalaleten gcurtamactan oturi. Be tachi isa kimbi ggenti ichtiarijle ate(m)lic suretjle oltugi gkimbi olmagitzın machlucati chadretii (m)barie ghetistirmegitzun. Eile ichticat eterus bir(z), ol bir alachi bu utzile er ipni rhuch cutusile irsiat eileti. Rhabumus isa ggentu gkerutzec oltigitzi ichticat eteris kim irsati tachin ggeritzectur. Sagitleri tachi asani rhacle anlarus. Bir(z) tachi ilmi cubetijle.

VII.

Giani ichtikatumus bunun uzerindetur kim alach sozi be atemlic anun kibi atemlic ki nutku barumus alach sozi ani kispelendi:Esadur. Esanun chageti tzismanisi atem chagiati beliler chagiati kibitur. Tachi ala(ch) eb(s)in be ilmi gculi mestzisleri gcubeti ilachitur.

VIII.

Giani ichtikatumus bunun uzerindetur kim bir atem sol tzan ile ten kim bir sachse nasir bir atem oldi. Bacnichi barinun nutcu tachlisi bir taraphtan be bir taraphtan rhuchile tzesmesi esa ipni mergem sureti isa oldi. Be netekim tzismi taim atemte iki chakikatiti. Er b(t)iri alachti. Chakikatli chakikatile bir biriden aerijiti nechod ol nutcu ilachi tzeseti isa olndi anasir kimbi be nechod tzan olndi be nechod isanın kani be tzani nutki ilachi oleti. Evet z(d)aım emtzun nutcu ilachi be atemlic be tachi er neste kim barindetur be andatur chakikat baritur. Zira kim barinde arid(z)i tetiltur zatitur anun ontzin barinun nutki tachlisine bari terus be inanurus. Zira bu nutcu bari isate oltugutzun esae taari be atem teris atem tesmiye olundi rhuchile tzesete nad(z)ar ismi barie tesmie olundi bari nutki tachlisine nad(z)ar.

IX.

Giani ichtikatumus bunun uzerindetur kim nutki bari esa iti be tutiate ici be gkiute iti be gerte iti be barite iti be bari atasında iti. Zira (n)utcu bari lamekiandur netekim bunu(n) togurun baru lamekiandur cutreti tachi liamekiandur ila bu catar baritur kim barinde airizitze chechetiletur.

X.

Giani ichtikatumus bunun uzerindetur kim so vaiti kim bari keamali chilminten be baxaisinden machlocunden birine ara ite bu araten gkendi itzi nozan gkelimes belki

tachi keamal buler zira kim machlucundagi keamalten gkendi adameti dachir olur ol mictaralachun ilmi be keamali dachir olur be tachi bunutzun kimalachun seukatini be mechembeti atemlere be gairi atemlere gkiondertugunden tachi zichiate olndi. Ol nutki bari tzemi gkeamali ile esae keltigitzun bundan ondun gkeleb begamberlere ale catri meratic gkeldigide chasil olandan esae melitzes machlucunde sevcatulach be mechembetulach tachi ziate olndi.

XI.

Giani ichtikatumus bunun uzerindetur esa tzarmich olndi be ulnz gkendi ichtiari ile tzoc turb(l)i phaitelerten oturi isibunas(r) atemlige nad(z)atur giani barinun sozi ne tzurmile olur be ne gkiru chagiat bulur eber gkentu echgiai mebat iti chem gkendu kispheletigi tzismi ichgia etigi kibi be chem gcuru chagiat bultuktan sora gkoge sout ecleti gkeri gere enup chakim hosar (osa) gkerec.

XII.

Giani ichtikatumus bunun uzerindetur kim atemlerin rhuchi olmes zira anlarun tenleri gkeri chogiat bulisatur chogiat ebentijle zachmetzus muneber chafif gime ten itzimeten beri olachar be gkisphten philtzumle neusani arzulerter beri olalar sol erbach kim chairi ameler gkilmisariti be ichticatleriti chalel olmammisiti anlar tzenete gkirelir sunar kim gcunach istedi be gcunahlarinde musir oltilar israri ustre gkentiler anar mateni olalar tzenetmi onda be tzechenem gerte be ueliler oltur kim buntan taclitile bilticleri esrarulachi anda moagene gkioreler

XIII.

Giani nutki bari tzeseti esac kispheletigine chekimer(t) netur tigi u istiphthar olonursa michkem (t)zuabe chatiris ol tzoaplerten gairi geti turli chontzer(t) himis s(b)aratur kim bu tinin chakicatisa sachitu

XIV.

Giani uelki chontzer oltur ki beni Israil cabumi begamberleri kim biste anlaru tasticlerus esa itzin (h)er ne kim isleti be gketie baki oltigu(n) tzamisci titiler be sagitleri kim chabarigundur anlar ieletigin be u(n)lara b(v)ake olanın uli tadimat ile esain menagibin bir tigumer (titigumez) kibi sachatit kiltilar sachatetleri keritzeg itigin iphstiphthar olurnursa tzuabe catirk

XV.

Giani ikintzi chontzer(t) oltur kim ne çatar tinumize mutalic kitaplarumus uarisa piri pirine muchaliph tegiul zira kim machasdari bir iti kim bari iti eger ocle olmar9a iti piri pirine muchaliph ola iti

XVI.

Giani utzintzi chonzer oltur kim isibu tim gini be atzep tineri. Rhabet be mechabet birile ol butberesler be atesibersler (h)er gerde cabule eileteler. Tzoc zachimet be tzoc mesikat tzingiben; chaman tzachileri bu tine iman gkendi mert, belki alimleri be aclileri tachi gecrek ichticat eileteler. Bununle ol batil tin phasit oldi.

XVII.

Tortintzi chontzer oltur. Bu tin itzinde be tzichthen mulaliph neste goiocotur muptadai nevsani tegiltur muptadai rhucanitur, bir taric mustakimitur kim (rhu)chlerimizi mechebetulach be hagi at ebetigine iltur.

XVIII.

Giani besintzi chontzer ochtur kin sular kimisi bu tini cabul kiltilar, bunun uzsrine thapit oldilar be chair amel isletiler, meretebe chasil kiltilar, chem tzoc mouetziler istlatiler, isa atila. Bu boile olmazuti egar bu tin chac olmagiagiti.

XIX.

Giani altizit chontze oltur (h)er kimise isibu tinin aletchisine mastluch ola tzuabe catiris.

XX.

Giani gelitzin chontzet oltur. Utzu gloas on sekis gil isibu tinin iptaline mucataleile mucharebeile mutzale leil o(t)l zamanun batsachtari kim tzoc tacria be putlara taparlarite mestluch olup iptal itemetilur. Belki cuber buldi alemta ta sintie tein eger alachun rhidası ocle olmagiagiti bile olumasti.

Giani eile tiris bir tinibus babinde ichtisar itipen.

Temet tamam olati.